

Ökogyülekezeti jó gyakorlatok – 2019.

Tartalomjegyzék

ISKOLA / TANODA / SZOCIÁLIS INTÉZMÉNY	1
1. általános működtetés	1
2. szemléletformálás, érzékenyítés	2
3. Teremtés hetének megünneplése.....	4
4. udvar.....	5
5. szabadtéri alkalmak	6
6. részvétel régiós vagy országos kampányban	6
GYÜLEKEZET	6
1. lelkiekben.....	6
2. Teremtés hetének megünneplése.....	7
3. általános működtetés	8
4. hitoktatás	10
5. templomkert / parókiakert / udvar	10
6. szabadtéri alkalmak	11
7. szemléletformálás, érzékenyítés	12
8. részvétel régiós vagy országos kampányban	14
Sajtómegjelenések.....	14
Ökogyülekezetek térképen	15

ISKOLA / TANODA / SZOCIÁLIS INTÉZMÉNY

1. általános működtetés

- **szelektív hulladékgyűjtés** /elszállítás megoldása a hulladékkezelővel (Lónyay Utcai Református Gimnázium és Kollégium [Budapest], BIROK Beleznay János Tagintézmény [Bugyi], Majosházi Református Általános Iskola)
 - **használt elem gyűjtése**, elemgyűjtő verseny (Majosházi Református Általános Iskola, BIROK Beleznay János Tagintézmény [Bugyi])
- **Sulizsák programhoz csatlakozás**: használtruha gyűjtés (1100 kg: BIROK Beleznay János Tagintézmény [Bugyi]; 1200 kg: Lónyay Utcai Református Gimnázium és Kollégium [Budapest])

- **papírgyűjtés** (befolyó összegből az osztálykirándulások támogatása - Lónyay Utcai Református Gimnázium és Kollégium [Budapest]; **a falu lakosságát is mozgósítva** - Majosházi Református Általános Iskola)
- **biológiailag lebomló dobozok** használata az étkeztetésben az egyszerhasználatos műanyag helyett (Cédrus Református Egyesített Szociális Intézmény [Baja])
- **kerékpáros közlekedés**: A munkatársak egy része kerékpárral végzi tevékenységét; újabb kerékpárok beszerzése, illetve a régiék közül néhány lecserélése. (Cédrus Református Egyesített Szociális Intézmény [Baja])
- **tanyán gazdálkodás**, s az onnan bekerülő termények felhasználásra kerülnek az intézmény konyháján (tökfélék, padlizsán, paradicsom), valamint a kecsketartásból eredően saját készítésű túróból kerül az idősek asztalára. (Cédrus Református Egyesített Szociális Intézmény [Baja])
- **napelemekkel** való áramtermelés (Lévay József Református Gimnázium és Diákotthon [Miskolc])
- iskolaépület és tornaterem fűtése **távhővel** (Lévay József Református Gimnázium és Diákotthon [Miskolc])
- ún. "**öko munkaközösség**" (Lévay József Református Gimnázium és Diákotthon [Miskolc])
- a teremtésvédelem beemelése a **Pedagógiai Programba** (Lónyay Utcai Református Gimnázium és Kollégium [Budapest])
- **többször használható dekoráció** (pl. ballagáskor) alkalmazásának ösztönzése (Lónyay Utcai Református Gimnázium és Kollégium [Budapest])

2. szemléletformálás, érzékenyítés

- **utazó planetárium** meghívása (BIROK Belezny János Tagintézmény [Bugyi])
- **kulacshasználat**: műanyag palack helyett kulacsok használatának szorgalmazása (BIROK Belezny János Tagintézmény [Bugyi])
- **fotópályázat** hirdetése, hogy elősegítse a diákok rácsodálkozását az őszi természetre (Majosházi Református Általános Iskola)
- **egészség-délután**: egészségünkkel kapcsolatos témák feldolgozása. Az idei tanévben gyógyteákról kaptak tájékoztatást a diákok, megkóstolhatták azokat. Gyümölcsökből készítettek közösen gyümölcssalátát, amit jóízűen el is fogyasztottak. A **program** ideje alatt sült a sütőtök, amit a végén elfogyasztásra került. Majd a hallottak alapján egy rövid teszttel ellenőrizték a megszerzett tudást. (Majosházi Református Általános Iskola)
- **témahét**:
 - **"Mozdulj a klímáért"** akcióhétfő célja, hogy a helyi éghajlatvédelemmel kapcsolatos tevékenységeket támogassuk a széndioxid kibocsátás csökkentése érdekében, ezáltal formálva a tanulók klímatudatos magatartását. Ennek keretében „Zöld mérföldeket” gyűjtöttünk azzal, hogy az adott héten megpróbáltunk minél többen környezetkímélő módon az iskolába jutni. A témafelelős tanárnő projekterve alapján klímás termésképeket készítettünk (elhullott természetes anyagokból pl. levelek, termések, kavicsok vagy hulladékok pl. kupakok, címkék felhasználásával).

Tetszőleges technikával bicikli, biciklizés témájú készített képeket alkottunk. „*Mosolygós helyi alma*” mottóval a helyi idénygyümölcsök fogyasztására biztattuk a többieket. (Lévay József Református Gimnázium és Diákotthon [Miskolc])

- A Fenntarthatósági Témahéten rendhagyó órákon a *víztakarékosság* és a *vízvédelem* került a középpontba. A rendhagyó órák elsősorban a természettudományos tantárgyakat tanító tanárok bevonásával történtek, de a református hittant tanító kollega is vállalt ilyen feladatot. A tanórákhoz a 7.A osztály készített összegző ppt-t *Hogyan takarékoskodhatunk otthonunkban a vízzel?* témában. Több osztály, csoport kapcsolódott be tevékenyen a témahét eseményeibe egy-egy miniprojekt megvalósításával. „*Mire használjuk a tiszta ivóvizet?*” címmel az élelmiszereinkben, termékeinkben fogyasztott, valamint a mindennapi tevékenységeink során közvetlenül felhasznált ivóvíz mennyiségét szemléltették a folyosókon és közlekedő tereken kitett plakátjaikkal a 10.A osztály tanulói. A 8.A osztályosok *installációt* készítettek az iskola bejáratához, mely a véges vízkészleteinket szemléltette. *Vízvédelemmel és vízszennyezéssel* kapcsolatos montázsokat terveztek és készítettek diákjaink tanórákon és tanórai kereteken kívül. Az alkotásokból nyílt *tárlatot* a 2. emeleten tekinthették meg az érdeklődők. Több szakórai projektfeladatra is sor került a hét folyamán, melynek témája *Mit tehetek ÉN otthon a környezetemért?* A 11.B osztály rendhagyó óráján a kozmetikumok világa árnyoldalaival és a természetes ápolószerekkel ismerkedtek a tanulóink. A MAKER szakkör tagjai *vízszűrő berendezés* készítettek 3D nyomtató segítségével. A 7.A tanulói interaktív feladatként a víztakarékosság eszközeit mérték fel az iskolában (ivókutak, víztakarékos csaptelepek és ezek állapota) és színvonalas kiállítás keretében tették láthatóvá mindenki számára. A 11. évfolyam földrajz fakultációsai a tanórák közötti szünetekben *víz-lábnymom kiszámítását* segítették tableteken online teszt segítségével. A 9. B osztály tanulói *Víz-kvízt* készítettek online program segítségével, melyet az iskola diákjai egyénileg oldottak meg az okostelefonjukon keresztül. „*Válassz egy kihívást magadnak!*” címmel a 10.B osztály tagjai egy interaktív standot alakítottak ki az iskola tanulói és tanárai számára, ahol mindenki *víztakarékossági kihívást* választhatott a maga számára. (Pl. Kádfürdő helyett zuhanyzok. Kevesebb csokit eszek. Egy farmerrel, vagy két pólóval kevesebbet veszek az idén. Palackos víz helyett csapvizet iszok. Hetente egy húsmentes napot tartok.) Az osztályok, csoportok projekttevékenységeit az osztályfőnök, illetve a csoportvezető kolléga koordinálta. (Lévay József Református Gimnázium és Diákotthon [Miskolc])
- természettudományos témahét: Ennek keretében tanulóink megismerkedhettek a Bethesda Gyermekkórházban munkálkodó terápiás törpepónikkal. Vendégünk volt egy különleges hullóket tartó szakember, akinek jóvoltából tanulóink kígyót vehettek a nyakukba, pókot és szakállas agámát foghattak, valamint más szokatlan állatokkal találkozhattak testközelből. Az egyik tantermünket egy napra baglyok és vadászölyvek népesítették be, amelyeknek a tenyésztője be is mutatta ezeknek a

ragadozóknak az életmódját, és hasznos tanácsokkal látta el a gyermekeket, hogy mit tegyenek, ha fészekből kiesett madarakkal találkoznak. A természettudományos témahét alkalmával a tanulók nemcsak a teremtett világ érdekességeire csodálkozhattak rá, hanem a felelős állattartás fogalmát is elmélyíthették, valamint hasznos ismereteket szereztek arról, hogyan őrizhetik és védhetik az egyes hazánkban fellelhető vadon élő állatok életét és életterét. (Lónyay Utcai Református Gimnázium és Kollégium [Budapest])

- **környezetvédelmi versenyen** való részvétel:
 - Az iskola 10.D tanulóiból álló csapata a *Curie Országos Környezetvédelmi Emlékversenyen* 9. helyezést, a *Curie Országos Környezetvédelmi Poszterversenyen* pedig 2. helyezést értek el (Lévay József Református Gimnázium és Diákotthon [Miskolc])
 - Az Italos Karton Egyesülés által meghirdetett versenyen kreatív reklámfilmjükkel országos 2. helyezést és közönségdíjat kapott két 10.C osztályos tanuló (Lévay József Református Gimnázium és Diákotthon [Miskolc])
- **ZÖLD kampány:** Arra szánták el magukat a kampányoló osztályok, hogy
 - nem fogadnak el és osztogatnak reklámanyagokat
 - nyomtatják a kampányújságjaikat (hanem csak pdf-ben lesz elérhető)
 - nem használnak a büfében műanyag poharat /és lehetőség szerint más műanyag evőeszközt sem/. (Lévay József Református Gimnázium és Diákotthon [Miskolc])
- **sírgondozás:** Diákjainknak szeretnénk megtanítani, hogy szeretteink emlékezetének őrzése fontos, és annak a mai időkben nagyon változékony módjai közül, talán a hagyományos az időtálló, lelket megnyugtató. Maller Mihály, elhunyt iskolaigazgató sírjának gondozását vállalta iskolánk. Nyolcadikos diákjaink feladata volt halottak napjára rendbe tenni, virággal beültetni a sírját. A [munka](#) közbeni beszélgetés mélysége igazi kuriózum volt mind a diákok, mind a tanárnő számára. Falusi értékrendben még elevenen élő sírgondozás iskolánknak is erkölcsi megbecsülést hozott. (Majosházi Református Általános Iskola)
- **együttműködés helyi környezetvédelmi szervezetekkel:**
 - Zöld Jövő Környezetvédelmi Egyesület, 1 Millió fa Csoport XXII. kerület (Rózsakerti Demjén István Református Általános Iskola és Gimnázium [Budapest])

3. Teremtés hetének megünneplése

- **előadás** a kollégium imatermében: Az előadó, [Laskó-Kuti Adrienn](#), a ma emberét foglalkoztató témáról beszélt. A reklámok hatásai; a hulladék termelése, felhalmozása, megsemmisítése egyaránt szóba került. A telefonok és különféle informatikai eszközök óriási környezetkárosító hatásai a diákokhoz közelálló téma. (Lévay József Református Gimnázium és Diákotthon [Miskolc])
- A hétfő reggeli **istentisztelet**ünkön vendég-igehirdetőként fogadtuk dr. Kodácsy Tamást. Az egyes napokra kijelölt témákat a reggeli áhítatokon és az osztályfőnöki órákon dolgoztuk föl. A hittan órákon a diákok megtekintették a *How wolves change rivers* című filmet, amelyről el is beszélgettünk velük. Tartottunk hittanórákat kint a

Nehru parton a 104. zsoltár kapcsán. (Lónyay Utcai Református Gimnázium és Kollégium [Budapest])

- **ima a teremtett világért:** az Istentől kapott világunkért való imádságot tanulóinknak emlékezetesebbé, képletesebbé szeretnénk tenni és modernizálni. Így jött az ötlet, hogy a szabadtéri imádság alatt formáljunk az imádsághoz kapcsolódó figurákat (közös „szívdobbanás” és a „sas repülése”,) élő lánccal és azt rögzítsük [drónos felvétellel](#). (Majosházi Református Általános Iskola)
- **Istentisztelet** a hála és a felelősség témájáról, **áhitat**, közös éneklés (Sellyei Tanoda)
- Agyagmadarak készültek díszítőelemnek a kertbe a fogyatékos fiatalok által, majd ezek átadásra kerültek az idősek otthonában, az idősek otthonában a kialakított fűszerkertbe új növényeket ültettek, illetve pótoltak (Cédrus Református Egyesített Szociális Intézmény [Baja])
- **Teremtés Nap:** a gyülekezeti lelkész áhitata után a templomkertben egy fát ültettek el a gyerekek segítségével. Ezzel a tevékenységgel nyomatékos tanúbizonyságot tett a Budafoki Gyülekezet arról, hogy gondol a jövőre és az Úr által teremtett világ védelmében tevékenyen is részt kíván venni. A rendezvény további részében a felnőttek először tájékoztatót kaptak a kerületi Zöld Jövő Környezetvédő Egyesület elnökétől és az 1 Millió fa Csoport helyi szervezetének tagjától arról, hogy milyen módon lehet bekapcsolódni munkájukba közvetlen környezetünk megóvása érdekében. Ezt egy gyakorlatias workshop követte, ahol arról hallhattak a résztvevők, hogy az élet különböző területein miben lehetnek még környezettudatosabbak, hogy az Úr által teremtett világ élhető maradjon gyermekeik számára is. Hasznos házi praktikákról, konyhai lehetőségekről, babaápolásról és a mosható pelenkáról hallhattak résztvevők előadást, és szemléletes bemutató tájékoztatót. Ezalatt a gyerekek a gyülekezeti teremben gitárkíséretre énekeltek, tanárok vezetésével „újrahasznosítottak”, vagyis üvegből dekoratív tartót, műanyagból perselyt, CD-ből alátétet készítettek. Végül egy interaktív előadásából megtudhatták, hogy miért is érdemes a hazai termékeket választani a messziről érkező zöldség, gyümölcs helyett. A szünetben a Reformatör Culina Kft. konyha egészséges ételei, mártogatósai, italai csillapították a résztvevők éhét-szomját. A második részben, - csoportbeszélgetés keretében - már tanulságot tett mindenki arról, hogy felelős a teremtett világért: egy-egy újrahasznosított falevélre egyenként felírták, hogy ők, személyesen mit tesznek a környezetükért. A rendezvény zárásakor ezek a levélre írt felajánlások felkerültek a gyülekezet ÖKOFÁJÁRA, jelképezve azt, hogy mindenki egyénileg is hozzátesz a közvetlen környezete védelméhez, ami kihat a gyülekezetre, Budafokra, Budapestre, hazánkra és az Úr által teremtett egész világ állapotára is. A kertben elültetett meggyfa, valamint a közös “ökofa” a gyülekezeti terem falán mindig emlékezteti majd a résztvevőket erre a napra és a jövő érdekében tett fogadalmukra. (Rózsakerti Demjén István Református Általános Iskola és Gimnázium és a Budapest-Budafoki Református Egyházközség [Budapest])

4. udvar

- **madáretető készítés** (konzervdobozból, tejeskartonból, PET palackból) **és kihelyezés** (BIROK Belezny János Tagintézmény [Bugyi], **madárkalács készítése** - [Majosházi Református Általános Iskola](#))
- **komposztáló** helyének kialakítása (BIROK Belezny János Tagintézmény, [Bugyi])

- **zöldítés** folytatása az intézmény több pontján, telephelyén (Cédrus Református Egyesített Szociális Intézmény [Baja])
- **Őshonos, táj jellegű gyümölcsfák** ültetése (Sellyei Tanoda)

5. szabadtéri alkalmak

- **Húsvéti csendesnap**unkon elsétáltunk a Gellért hegyen álló kereszthez, ahol a résztvevők jelképesen letehetők a kereszt lábához azokat a dolgokat, amelyeket szerettek volna elengedni. A séta végén a Nehru parkban az ünnephez kapcsolódó feladatokat oldottak meg. (Lónyay Utcai Református Gimnázium és Kollégium [Budapest])
- **kirándulások** (Sellyei Tanoda: bükkösi ökopark, szaporcai Ős-Dráva látogatóközpont, kaposvári Erdők Háza, Abaligeti Cseppkőbarlang)
- **kerékpártúrák:** Drávapart, Drávaiványi (Sellyei Tanoda)

6. részvétel régiós vagy országos kampányban

- **Európai hulladékcsökkentési hét**
 - az intézményben dolgozók (közel 200 fő) megajándékozása az intézmény logójával és a hulladékcsökkentési hét matricájával ellátott, üveg kulaccsal (Cédrus Református Egyesített Szociális Intézmény [Baja])
 - A hulladékcsökkentési hét szóróanyagából plakát készült, ezek kihelyezésre kerültek az integrált szociális intézmény különböző ellátásaiban, a program fontosságára irányítva a figyelmet. (Cédrus Református Egyesített Szociális Intézmény [Baja])

GYÜLEKEZET

1. lelkiekben

- **igehirdetésekből és imádságban** gyakran szól felhívás Isten teremtett világának megbecsülésére és őrzésére (Budapest, VIII. kerület - Klauzál téri Református Egyházközség)
- minden istentiszteleti alkalmukon külön figyelmet fordítottak arra, hogy az imádságban megjelenjen a teremtett világért való könyörgés, és a felelősség megszólaltatása (Berettyóújfalu-Szentmárton Református Egyházközség)
- A szerda délelőtti bibliakör tagjainak kb. fele, 12 -14 fő, akik egyedül élnek, együtt maradnak **közös ebédre**. Akik egyedül vásárolnak, főznek, mosogatnak és fűtenek, világítanak egymagukra, így *hetente egyszer a közös étkezésre* együtt maradnak. Sok energiát megtakarítanak, anyagilag is jól járnak, és közösségben vannak, beszélgetnek gyakran délután is. (Budapest- Klauzál téri Református Egyházközség)
- **Adventi ökogyülekezeti nap:** koszorúkészítés természetes anyagokból, mézeskalács sütése, vezetett kézműves foglalkozás, saját kezű ajándék készítése, előadás: zöld karácsony (Budai Református Egyházközség)
- **Környezeti nevelés:** Fontos számukra a gyermekek környezettudatos nevelése, a tiszta, természetes anyagok használata, a háztáji élelmiszerek fogyasztása és a

családok számára segítő programok szervezése. Elsősorban olyan családi, ökotudatos életmodellt támogató előadásokat, kreatív, interaktív foglalkozásokat szerveznek, amelyek segítik mind a felnőtteket, mind a gyermekeket, hogy életüket, vásárlásaikat környezetbarát módon élhessék, ill. végezhessék. (Budai Református Egyházközség Csillagvirág Református Családi Bölcsőde Öko-program sorozat)

- **Gyülekezeti nyári tábor** szervezése minden évben, olyan helyet választva, ahol sok és változatos szabadtéri tevékenységre nyílik lehetőség. Itt a gyermekekkel beszélgetünk a természet védelméről, teremtettségéről, felhívjuk figyelmüket a szelektív hulladékgyűjtésre, foglalkozásaink során beszélünk az állatok élőhelyének megóvásáról, figyelmet fordítunk a vízzel való takarékoskodásra. (Budai Református Egyházközség)
- Folyamatos imaközösség a teremtett világért. (terv, Budai Református Egyházközség), az imaközösség egyik témaköre lett az „**Ima a teremtett világ megőrzéséért**” – egyes gyülekezeti tagok minden nap, akár naponta többször is kéri imádságban Isten segítségét (Gyömrői Református Egyházközség)

2. Teremtés hetének megünneplése

- **teremtésünnepi istentisztelet** (Berettyóújfalu-Szentmárton Református Egyházközség: hála a természetért, jelképesen kihelyezve az úrasztalára zöldségek, gyümölcsök (Budapest- Klauzál téri Gyülekezet)
 - A szószéki *prédikáció* a teremtés védelmének fontosságáról szólt (Dunakeszi Református Egyházközség)
 - A lelkipásztor igyekezett több olyan igeszakaszt is felolvasni, mely felhívja a figyelmet arra, hogy milyen fontos a kis közösségek odafigyelése is a természet megóvására. Az istentiszteleten résztvevőket [szeretetvendégségre](#) hívtuk. Az asztalra friss kenyér, vaj, keleméri termelői méz, a környező településekről származó termelői lekvár és szörp került. (Keleméri Református Egyházközség)
 - *Hálaadó gyermek-felnőtt istentiszteletet* tartottak a Teremtés hete záró alkalmaként. Sajátos rend a gyülekezetben, hogy több generáció együtt van jelen az istentisztelet elején, majd a gyermekek elmennek a nekik szóló foglalkozásra, és a végén visszajönnek és megmutatják, hogy mivel foglalkoztak a gyerekalkalmon. Az alkalom az ember értékességét járta körül, az alapján, hogy a Bibliában két verébnek egy fillér az ára, s mennyivel értékesebbek vagyunk mi az Atya szemében. Milyen értékeink vannak, milyenek értékeljük magunkat a saját helyünkön? (Szóládi Református Egyházközség)
- [hittanos családi nap](#): bibliai történethez kapcsolódó (bio) ételkóstoló, gyermekkezek gyúrta tésztából kenyérsütés, tájékoztatás a gyülekezeti ökoprogramokról (Budai Református Egyházközség)
- **kirándulás**, megismerkedés az erdő növényeivel (Budai Református Egyházközség)
- **kézműveskedés és természetjárás**: a gyermekekkel kézműveskedtünk, az építkezésekből megmaradt faanyagra a kisebbek festettek, míg a nagyobbak dekupázs technikával alkottak szebbnél szebb képeket. A szeretetvendégség és kézműves foglalkozás után felsétáltunk a Kelemér mellett található Mohos tavakhoz. Bár az idő nem volt a legmelegebb, de így is 18 fővel látogattuk meg a

- természetvédelmi területet. Programunk helyi segítője és együttműködője a gömörszőlősi Ökológiai Intézet Alapítvány (Keleméri Református Egyházközség)
- A Teremtés Hetében minden **hittanórán** a teremtésvédelemről, a felelős és hálás magatartásról beszélgettek. Érzékenyítő feladatokkal, kisfilmekkel színesítették az alkalmakat. (Tinnye-Piliscsabai Református Társegyházközség)
 - **Zöldövezeti imaközösség:** rendszeresen tartanak imaközösséget, de ez most kivételes alkalom volt, mert a gyümölcsösükben gyűltek össze, ahol néhány éve már őshonos gyümölcsfákat nevelnek. Olyan igék kapcsán imádkoztak együtt, ami valamilyen módon a természetről, a teremtett világról szólnak. A lelkipásztor kérdéseket tett fel ennek kapcsán, amire mindenki válaszolt önmagában vagy hangosan elmondott imában. (Szóládi Református Egyházközség)
 - **Gyümölcsös bibliaóra:** Az 1. zoltár gyümölcsfájáról volt szó, aminek a gyökere a földben, a többi része az ég felé igyekszik. Arról beszélgettek, hogy a fa honnan veszi a táplálékot, s a gyülekezeti tagok hogyan élük meg ezt a táplálékot a saját életükben. (Szóládi Református Egyházközség)
 - A Teremtés heti alkalmak szervezésében gyülekezetünk és **oktatási intézményeink is közreműködtek:**
 - hétközi esti istentiszteletet tartottunk az evangélikus középiskoláink diákjainak nagyszámú részvételével.
 - A Teremtés Hete záró istentisztelete rendszeresen az aratási hálaadó istentisztelet a gyülekezetben.
 - 2019-ben az aratási hálaadó gyermek istentiszteleten, valamint a teremtés hetén óvodánkban óvodásaink bábjátékkal ünnepeltek.
 - Az általános iskolában és a középiskolákban a reggeli áhitatok a teremtés hetének tematikájához kapcsolódtak, hittanórák, valamint projektnapok keretében is érintették a teremtés hetének témáit. (Soproni Evangélikus Egyházközség)
 - [Előadás, koncert, sportverseny, kézművesség, bemutatókert bejárás](#) (Telkibányai Református Egyházközség)
 - teremtés heti istentisztelet mellett különleges **női alkalom:** egy szakember adott tanácsot abban, hogy mikén miként lehet a háztartást környezettudatosabban vezetni. Kreatív foglalkozásként méhviaszos ételcsomagoló készítése (Üdvhadsereg Józsefvárosi Gyülekezet [Budapest])

3. általános működtetés

- **energetikai korszerűsítés:**
 - *izzók* energiatakarékos vagy LED égőre cserélése gyülekezeti termekben, irodákban, egyéb helyiségekben. (Budapest- Klauzál téri Református Egyházközség, Budai Református Egyházközség, templomban is: Hajmáskér-Sólyi Református Társegyházközség)
 - csapok egy részén szűkítő (perlátor) alkalmazása a *vízfogyasztás csökkentésére* (Budai Református Egyházközség)
 - Lakásaik *nyílászáróit* hőszigetelt üvegekre cserélték, a keretek műanyag helyett fából készültek. (Budai Református Egyházközség)
- **szelektív hulladékgyűjtés** (Budai-, Gyömrői Református Egyházközség, Józsefvárosi Evangélikus Egyházközség, Üdvhadsereg Józsefvárosi Gyülekezet [Budapest])

- **tudatos hulladékcsökkentés:** egész évben különös hangsúlyt fektettek arra, hogy minél kevesebb szemetet termeljenek (Üdvhadsereg Józsefvárosi Gyülekezet [Budapest])
- az eddig kihelyezett **PET palackok üvegre cserélése** a templomban és a lelkesi hivatalban (Nagyszántói Református Egyházközség [Királyhágómellék, Románia])
- **szeretetvendégség:**
 - *helyi termékek* előnyben részesítése (Berettyóújfalu-Szentmárton Református Egyházközség)
 - Ünnepeken, jeles alkalmakkor *házi készítésű* ételek és sütemények fogyasztása. (Budai Református Egyházközség, Dunakeszi Református Egyházközség, [Oroszkai](#) Református Egyházközség [Felvidék, Szlovákia]; Üdvhadsereg Józsefvárosi Gyülekezet [Budapest])
 - *természetes alapanyagok* használatára törekvés a szeretetvendégségeken, így a környező termelőktől beszerezni az alapanyagokat, pl. vaj, szörp, lekvár, méz. (Keleméri Református Egyházközség)
 - eldobható műanyag edények száműzése, helyette *természetes anyagú edények* használata (Budapest- Klauzál téri Református Egyházközség), eldobható evőeszközök és poharak mellőzése (Dunakeszi Református Egyházközség), *többször használatos* műanyag edények használata szabadtéri és gyülekezeten kívüli programokon, kiránduláson (Budapest-Józsefvárosi Evangélikus Egyházközség, Keleméri Református Egyházközség)
 - [repharak](#) használata (Üdvhadsereg Józsefvárosi Gyülekezet [Budapest])
- **papírhasználat:**
 - *újra papír* használata hivatalos iratok nyomtatásához, az igehirdetések terjesztéséhez pl. betegeknek, időseknek eljuttatva (Budapest- Klauzál téri-, Budai-, Keleméri Református Egyházközség)
 - szórólapok helyett nagy plakátok kihelyezése, majd a *2. oldal használata* (Budapest- Klauzál téri Református Egyházközség)
 - a fölöslegessé vált nyomtatványok, naptári lapok *újrahasznosítása* jegyzeteléshez (Budapest- Klauzál téri Református Egyházközség)
 - a papír mindkét oldalának használata (Üdvhadsereg Józsefvárosi Gyülekezet [Budapest])
 - nyomtatott anyagok mennyiségének és a *papírfelhasználás minimalizálása* (Dunakeszi-, Gyömrői Református Egyházközség)
- **javítás** újra vásárlás helyett: A felnőtt fiatalok csoportja szívesen segít megjavítani, amit csak lehet pl. számítógép, laptop javítása vagy frissítése. (Budapest- Klauzál téri Református Egyházközség)
- Javításokhoz csak **környezetbarát anyagok** használata. (Budai Református Egyházközség)
- **vegyszermentes, természetbarát tisztítószerre** való áttérés a gyülekezet Családi Bölcsődéjében (terv, Budai Református Egyházközség)
- gyülekezeti kölcsönözhető könyveket kínáló **könyvtári rendszer** elindítása (Dunakeszi Református Egyházközség)
- **ökogyülekezeti szolgálati kör** megalapítása (Gyömrői Református Egyházközség)
- fűnyírás racka birkák segítségével a falugondnoki szolgálati központban (Hajmáskér-Sólyi Református Társegyházközség)
- szociális szolgálat autóparkjának lehetőség szerinti lecserélése **elektromos autókra** (terv, Hajmáskér-Sólyi Református Társegyházközség)

4. hitoktatás

- **hittanos ökoságok:** iskolai programok, kézműveskedések, Teremtés hete ünnep, Föld napja, Madarak és fák napja (Budai Református Egyházközség)
- **Hittanos ökogyülekezeti nap:** bibliai ökoságok, ételek, saját kezű mustkészítés, kézműves foglalkozás, használt áru börze, játék csere-bere (Budai Ref. Gyülekezet)
- Az iskolai és a gyülekezeti hitoktatásban a gyermekekkel több területen is foglalkozunk a teremtett világgal. Használjuk a „Hogyan mentsük meg a földet?” című könyvet
- **madáretetés** az iskolaudvaron. (Budai Ref. Gyülekezet)
- Az óvodásokkal **elemet gyűjtünk** és beszélünk a **szelektív hulladékgyűjtésről**, ezt a programot bábokkal hozzuk közel ehhez a korosztályhoz. (Budai Ref. Gyülekezet)
- **Szülők bevonása:** közös tavaszi növényültetést tervezünk és segítségükkel természetes anyagokból készült játékokat használunk. (terv, Budai Ref. Gyülekezet)
- **Öko kiállítás, előadások** szervezése a hitoktatás kapcsán hozzánk tartozó iskolákban. (terv, Budai Ref. Egyház.)
- **gyerektáborok** szervezése szabadban tartott áhítatottak és foglalkozásokkal, erősítve a gyerekek kapcsolatát a környezettel (Dunakeszi Református Egyházközség)
 - gyerekek környezettudatosságra nevelése a nyári tábor alkalmával is: naponta, kb. 30 perces interaktív ökoprogramok (Üdvhadsereg Józsefvárosi Gyülekezete [Budapest])

5. templomkert / parókiakert / udvar

- **kertszépítés, zöldítés** (Budapest- Klauzál téri Református Egyházközség, Budapest-Józsefvárosi Evangélikus Egyházközség, rózsatövek telepítése - Keleméri Református Egyházközség)
- **Faültetés** (Bp-Józsefvárosi Evangélikus Egyházközség, tervek - Üdvhadsereg Józsefvárosi Gyülekezet [Budapest])
 - ősszel, tavasszal fák és bokrok ültetése: erdész mecénásuk 110 nyírfa-csemetét és 40 fenyőhajtást adományozott a gyülekezetnek, ezekkel elültetésre került a 300. facsemete is. Felét az egyház szántóföldjének végéhez, illetve a temetőbe, a másik felét pedig a templomkertbe és a parókiaudvarra. (Nagyszántói Református Egyházközség [Románia])
- **madáretető** készítés fiatalokkal (Budapest- Klauzál téri Református Egyházközség)
- **Környezet szépítés:** Templomkertünket bekerítettük így alkalmunk nyílt a gyerekeknek homokozót építeni, bibliai kertet telepíteni és almafát ültetni. A templom és parókia környékére virágokat ültetünk és gondozzuk őket. A templom előtti rézsúre a Szeretethíd program keretében évek óta élő virágból kiültetjük, hogy JÓ AZ ÚR, így itt már a virágok is hirdetik az örömhírt! (Budai Református Egyházközség)
- **Bibliai növénykert kialakítása** (Oroszkai Református Egyházközség [Felvidék, Szlovákia])
- **komposztálás** (Bp-Józsefvárosi Evangélikus Egyházközség, Üdvhadsereg Józsefvárosi Gyülekezet [Budapest])
- **kerékpár tároló** építése (Budai Református Egyházközség)
- **őshonos tájjellegű gyümölcsfák megőrzése, bemutatókert működtetése** (a NÖDIK-vel együttműködve)

- cseresznye, szilva, alma, meggy, körte, összesen 30 fa telepítése 2015-ben, azóta némelyik már termést is hozott (Hajmáskér-Sólyi Református Társegyházközség)
 - [100 gyümölcsfa](#), málna és ribizlibokrok (Szóládi Református Egyházközség)
 - a 2018-as évben, a „[Gyümölcsfát a papkertbe](#)” program keretében telepített 80 facsemete gondozása (Keleméri Református Egyházközség)
 - [részvétel szakmai napon](#) (Telkibányai Református Egyházközség)
- a 2018 végén ültetett 80 **gyümölcsfa** körbekerítése. A Szeretetszolgálat segítségével közfoglalkoztatottat is alkalmazni tudunk, aki ezek megművelésében, rendben tartásában is segíteni tud. (Keleméri Református Egyházközség)
 - 100 tőnyi **levendula**-szüret termésének feldolgozása, ajándék illatszaccskók és szörpök készítése a jótékonyági karácsonyi vásárra (Hajmáskér-Sólyi Református Társegyházközség)
 - **gyógynövények ültetése**: levendula, zsálya, menta, citromfű, rozmaring, bazsalikom (Budapest-Józsefvárosi Evangélikus Egyházközség)
 - **magyar kutyafajták** fajtamegőrzés: „templomőre” kuvasz (Hajmáskér-Sólyi Református Társegyházközség)
 - A lelkipásztor családja idén is **kiskertet** művelt az egyház területén, ahol saját részre zöldséget termeltek, permetezés nélkül. (Nagyszántói Református Egyházközség [Románia])

6. szabadtéri alkalmak

- **Istentiszteletek, áhítatok**, húsvét hajnalban közös éneklés, imádság a templomkertben (Budai Református Egyházközség)
- **püNKöSDi szabadtéri istentisztelet**. (Dunakeszi -, [Szóládi](#)-, Gyömrői Református Egyházközség: a gyömrői tőzeget tó partján)
- **PüNKöSDi Családinap**: három gyülekezet szervezésében és a Kalunba menekülteket támogató szervezettel közösen a Kamaraerdei Ifjúsági Parkban több, mint 500 fő részvételével lelkialkalom, sport és gyermek programok, házi sütemények, limonádé, helyben főzött ételek. Ebben az évben teljesen kizöldítettük a rendezvényt, mellőztünk minden műanyagot és szelektíven gyűjtöttük a szemetet. (Budai Református Egyházközség)
- szabadtéri **bibliaórák** a gyülekezeti hétvégén, énekkarral pedig nyár elején és ősszel kerti énekléssel egybekötött gyülekezeti tag kertjében folytatott munkaebéd (Budapest- Klauzál téri Református Egyházközség)
- **baba-mama kör**, püNKöSDi kerti ünnep, **presbiteri együttlétek**, istentisztelet utáni kávézás, szörpözés (Berettyóújfalu-Szentmárton Református Egyházközség)
- rendszeres tavaszi **kirándulás** szervezése a gyerekeknek, 2019-ben az Ipolytarnóci Ősmaradványok Természetvédelmi Terület volt (Dunakeszi Református Egyházközség)
- **Sátortábor** (Keleméri Református Egyházközség)
- **Fiataljainkkal**, illetve gyülekezeti **családi napok** keretében rendszeresen kirándulunk a közeli Soproni-hegyvidéken és a Fertő parton.
 - 2019 szeptemberében szabadtéri gyermekistentiszteletet tartottunk a Szalamandra tónál. A helyszínt gyalogtúra keretében, illetve kerékpárral közelítették meg, csatlakozóan bográcsozással, gesztenye-gyűjtéssel.
 - 2019 októberében gyülekezetünk ifjúságának és idei konfirmandusainak egy csoportja kirándult a soproni hegyekben. (Soproni Evangélikus Egyházközség)

- **temetőkeri istentisztelet** mindenszentek napján: a feltámadás hitünk megerősítésére, eltávozott szeretteink emlékének ápolására (Telkibányai Református Egyházközség)

7. szemléletformálás, érzékenyítés

- **együttműködés helyi környezetvédelmi szervezetekkel:**
 - Nagy segítségünkre van a Gömörszőlősi Ökológiai Intézet, akik segítségével hallhattunk a mélymulcsos kertgondozásról, segítségükkel épült egy komposzt WC udvarunkra, melyet a Kéktúra útvonalon túrázók és múzeumlátogatók is használhatnak. Olyan társasjátékokat biztosítanak, melyek fő témája a környezetünk védelme, a hulladék szelektív gyűjtése. (Keleméri Református Egyházközség)
- **kommunikáció:**
 - gyülekezeti tagok informálása teremtésvédelemmel és ökogyülekezettel kapcsolatos témákról, eseményekről a [gyülekezeti lapban](#), heti [hírlevélben](#) és a gyülekezet honlapján, Facebook oldalán. (Soproni Evangélikus Egyházközség)
 - környezettudatos életmód terjesztése [egyházi médiumban](#) (Budapest-Józsefvárosi Evangélikus Egyházközség)
 - Öko [tájékoztató-szóró anyag](#) készítése gyülekezetünk tagjai, hittanosaink számára. (terv, Budai Református Egyházközség)
 - A gyülekezet honlapján egy [Teremtésvédelmi aloldal](#) kialakítása, ahol természet-, környezet- és teremtésvédelmi hírekkel, információkkal szolgálhatnak (terv, Dunakeszi Református Egyházközség)
 - [rádiós riport](#) (Telkibányai Református Egyházközség)
- A MEE gyülekezeti munkatárs képzésén **előadást** tartottunk ökogyülekezeti tevékenységeinkről. (Soproni Evangélikus Egyházközség)
- **rendhagyó természetismeret óra** (Telkibányai Református Egyházközség)
- mesélni, [továbbadni](#) a gyakorlati ismereteket (Telkibányai Református Egyházközség)
- **adventi adományozó vásár:** A gyülekezet tagjai hozzák azokat a ruhákat, cipőket, használati tárgyakat, konyhai vagy luxuscikkeket, könyveket, amik jó állapotban vannak még, de fölöslegessé váltak otthon. Ezeket adományért elvihetik mások. A bevételt a karácsonyi segélyek szétosztására fordítják. Jó élményt adó időszak ez, ilyenkor kötetlen beszélgetések és ismerkedések alakulnak ki. A megmaradt ruhaneműket és használati tárgyakat egy kicsi falunak viszik el utána, akik örömmel fogadnak mindent. (Budapest- Klauzál téri Református Egyházközség)
- a **Vizes élőhelyek napjának** megünneplése - kirándulás a Velencei tóhoz (Budai Református Egyházközség)
- **Egyháztáji vásár:** Rendszeresen tartunk gyümölcshajtatásokat, református termelők termékeiből. A gyülekezetben folyamatosan kapható termelői méz, piros paprika, házi készítésű szörp. Friss gyümölcsök közül szezonálisan fekete ribizli, meggy, sárgabarack, körte, alma stb. (Budai Református Egyházközség)
- **újrahasznosítás:**
 - A [műanyag kupakok gyűjtése](#) 2008 óta, ami segítségével általában egy beteg gyermek gyógyítási költségeit támogatják a gyűjtött kupakok átadásával. (Budai Református Egyházközség)

- Holland testvérgyülekezettől kapott használt, de jó minőségű holmik (ruhanemű) értékesítése az épülő templom javára (Oroszkai Református Egyházközség, [Felvidék])
- Azok a ruhák, amiket meguntunk, másra az újdonság erejével hathatnak, és szívesen hordják őket tovább. Ezen gondolat mentén indult útjára a Ruhacsere alkalom a gyülekezetben. A ruhák cserélése és az új gazdájuk keresése mellett, fontosnak tartottuk szervezőként, hogy magával az elvvel is megismerkedjenek a gyülekezeti tagok, így az alkalom ruha és gondolatcsere is lett, és az Élet-módi nevet kapta. Zsákszámra érkeztek a már megunt, már nem megfelelő méretű, vagy ajándékba kapott és azóta nem használt ruhák. Ez nagyszerű lehetőség volt arra, hogy olyan kedves darabokat is odaadhassunk egymásnak, amit kukába biztosan nem tettünk volna, és valódi örömet szerezhetünk vele egy családnak. A megmaradt darabokat leadtuk az óvodában, és a sulizsák program keretén belül újrahasonosításra kerülnek majd. Hihetetlen öröm volt látni, hogy a különböző korosztályok együtt pakoltak, csomagoltak és felszabadultak, őszintén, mélyen beszélgettek (volt, aki először találkozott a hulladékcsökkentés [zero waste] gondolatával). Közösségformáló ereje volt, ami talán még fontosabb, mint a ruhák gazdára találása. (Tinnye - Piliscsabai Református Társegyházközség)
- ruhacsere a gyerekes családok között (Üdvhadsereg Józsefvárosi Gyülekezet [Budapest])
- Ruhaneműk továbbadása: A megunt, de még használható, szép ruhaneműket, cipőket rendszeresen leadják a hajléktalan szállón, hogy a nehezebb sorsú emberek még hasznosítani tudják. (Üdvhadsereg Józsefvárosi Gyülekezet [Budapest])
- takarók készítése bontott fonalból: A gyülekezetben folyamatosan gyűjtünk maradék fonalakat, elbontható, megunt pulóvereket. Az ügyes kezű asszonytestvérek takarókat készítenek a maradék fonalalból. Ezek a termékek Kárpátaljára kerülnek kollégiumokba, oktatási intézményekbe. (Budai Református Egyházközség)
- Névtelen segítőkezek: A gyülekezet tagjai jó minőségű könyvek, gyermekjátékok, ruhák, háztartási eszközök, bútorok adományozásával segítik, támogatják a rászorultakat. A tovább hasznosítással segítünk azokon a családokon, akik számára a dolgok feleslegessé váltak, és azokon is, akik megkapják, mert nem kell pénzért megvásárolniuk az eszközöket és mindannyiunkon, azzal, hogy a feleslegessé váló holmik nem a szeméthegetyket növelik tovább, hanem további hasznosításra kerülnek. (Budai Református Egyházközség)
- **Öko nap, öko kiállítás** szervezése (terv, Budai Református Egyházközség)
- évente több **tematikus alkalom** megszervezése, pl. egyházi ünnepekhez, természetvédelmi napok, teremtés hetéhez kapcsolódóan (terv, Dunakeszi Református Egyházközség)
- **Karácsonyi ajándék** a gyülekezetbe tartozó gyermekek számára: szorgos, ügyes és lelkes édesanyák által készített többször használatos *ökoszalvétát*. Nem kell külön csomagolni a zsömlét, mert frissen tart, a szalvétát pedig mosható. (Piliscsabai Református Egyházközség)

- Minden hét szerdáján **nyitott vacsorát** tartunk, ahová bárki - nem csak a gyülekezetből- betérhet: vendégül látunk szegény, hajléktalan embereket, akiknek nagyon sokat jelent ez az alkalom a közösség megélésben és egy tál meleg ételben. Ezek az alkalmakon őstermelőktől vásárolt, amennyire csak lehet, bio alapanyagokból főzünk. Ezek az alkalmak a környezettudatos szemlélet terjesztésének is a lehetőségei: több előadás hangzott el a klímaválságról, a környezeti változásokról, permakultúráról, fenntartható mezőgazdaságról és arról is, hogy házilag mennyi mindent el lehet készíteni: például mosószert, így nem csak (sokkal) olcsóbban, hanem környezettudatosabban is tudunk jelen lenni a világban (Budapest-Józsefvárosi Evangélikus Egyházközség)
- **Ökoturizmus fejlesztése**, bakancsos turizmus kialakítása (terv - Oroszkai Református Egyházközség [Felvidék])

8. részvétel régiós vagy országos kampányban

- **Európai Hulladékcsökkentési hét**
 - „Csöppnyi cselekvők” - használd újra!
 - A papírok mindkét oldalát felhasználjuk rajzolásra, szülői segítséggel zacskókat, zsákokat varrtunk, hogy csökkentsük a műanyag használatot.
 - Karácsonyi játék csereberét tartottunk, hogy ne új, rengeteg göngyölegbe csomagolt játékot vegyenek.
 - Anyag maradékokat varrunk össze, hogy papír és nylon csomagolás helyett ezt használják a családok.
 - Beszélgetést szerveztünk a mosható pelenkák használatáról, ahol az anyukák bemutatták előnyeiket.
 - A gyülekezet Baba-Mama körével közös adománygyűjtő akciót szerveztünk, az összegyűlt tárgyakat kárpátaljai családoknak adjuk tovább. (Budai Református Egyházközség Csillagvirág Családi Bölcsődéje)
- **Szeretethíd** önkéntes napok
 - szemétyűjtés: 35 zsák szemetet szedtünk össze, több csapatban, a település utcáiról. A heti hittanórák alkalmával is felhívjuk a gyermekek figyelmét arra, hogy ne dobálják el a szemetet. (Nagyszántói Református Egyházközség [Románia])
 - játszótér rendezés és bibliai növények ültetése (Budai Református Egyházközség)
- **72 óra kompromisszum nélkül**
 - Középiskolások részvételével (Soproni Evangélikus Egyházközség)

Sajtómegjelenések

- Torbágyi Református Egyházközség: [Őrzik és művelik](#)
- Hajdúnánási Református Egyházközség:
 - [Életünk mozgatórugója](#)
 - [Kézzelfogható gondviselés](#)
 - [Református Ízek Találkozója](#)
- Budapest Józsefvárosi Evangélikus Egyházközség: [Műanyagmentes \(nemcsak\) július](#)

- Szóladai Református Egyházközség: [Az ember fontosabb a profitnál](#)

Ökogyülekezetek térképen

A térkép [itt](#) megtekinthető.

Az adott szűrések (pl. az egyes Egyházkerületek) megtekintéséhez a réteg kipipálását ajánljuk, lásd:

